

ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

©2018 СЛОБОДЯНЮК Н. О., ЯНКОВСЬКИЙ В. А.

УДК 336.71

Слободянюк Н. О., Янковський В. А. Достатність капіталу банківських установ: українські реалії та міжнародний досвід нормативного регулювання

Метою статті є діагностика сучасного стану капіталізації банківських установ України задля обґрунтування прикладних заходів щодо підвищення рівня достатності банківського капіталу з урахуванням вимог міжнародного законодавства. Розглянуто сутність та систематизовано термінологічний апарат «банківського капіталу». Діагностовано основні показники розвитку банківського сектора України за 2015–2018 рр., оцінено показник достатності регулятивного капіталу за провідними банками, встановлено відповідність банківських установ вимогам щодо розміру регулятивного капіталу та їх можливість своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями перед контрагентами. Досліджено основні зміни, які відбудуться при повній імплементації угоди «Базель-III», обґрунтовано основні можливі позитивні та негативні наслідки для банківських установ України при реалізації зазначеної угоди. Проаналізовано ризики за претензіями й можливістю їх трансферу в розрізі банківських установ України та окремих країн. Перспективою подальших наукових досліджень є практична розробка механізму ідентифікації та ранжування сукупності ризиків, які виникають при подальшому впровадженні в банківську діяльність вимог стандарту «Базель-III» з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Ключові слова: банківський капітал, регулятивний капітал, банківський сектор України, Національний банк України, ліквідність, фінансова стабільність, «Базель-III», норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу.

Табл.: 5. Бібл.: 17.

Слободянюк Наталія Олександрівна – доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів та банківської справи, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Трамвайна, 16, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50005, Україна)
E-mail: slobnata21@gmail.com

Янковський Валерій Андрійович – магістрант кафедри фінансів та банківської справи, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Трамвайна, 16, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50005, Україна)

E-mail: yva0404@gmail.com

УДК 336.71

UDC 336.71

Слободянюк Н. А., Янковский В. А. Достаточность капитала банковских учреждений: украинские реалии и международный опыт нормативного регулирования

Slobodyanyuk N. O., Yankovskyi V. A. The Capital Adequacy of Banking Institutions: Ukrainian Realities and International Regulatory Control

Целью статьи является диагностика современного состояния капитализации банковских учреждений Украины для обоснования прикладных мероприятий по повышению уровня достаточности банковского капитала с учетом требований международного законодательства. Рассмотрена сущность и систематизирован терминологический аппарат «банковского капитала». Диагностированы основные показатели развития банковского сектора Украины за 2015–2018 гг., оценен показатель достаточности регулятивного капитала по ведущим банкам, установлено соответствие банковских учреждений требованиям по размеру регулятивного капитала и их возможность своевременно рассчитываться по своим обязательствам перед контрагентами. Исследованы основные изменения, которые произойдут при полной имплементации соглашения «Базель-III», обоснованы основные возможные позитивные и негативные последствия для банковских учреждений Украины при реализации указанного соглашения. Проанализированы риски по претензиям и возможности их трансфера в разрезе банковских учреждений Украины и отдельных стран. Перспективой дальнейших научных исследований является практическая разработка механизма идентификации и ранжирования совокупности рисков, возникающих при дальнейшем внедрении в банковской деятельности требований стандарта «Базель-III» с учетом опыта зарубежных стран.

The article is aimed at diagnosing the current state of capitalization of banking institutions in Ukraine to substantiate applied measures in order to increase the level of adequacy of banking capital, in view of the requirements of international legislation. The essence is considered and the terminology apparatus of the «bank capital» is systematized. The main indicators of development of the banking sector of Ukraine for 2015–2018 are diagnosed, the indicator of adequacy of regulatory capital for leading banks is estimated, the compliance of banking institutions with the requirements for the size of their regulatory capital and their ability to timely pay on their obligations to counterparties is determined. The basic changes which will happen at the full-fledged implementation of the «Basel-III» agreement are researched, the possible most significant positive and negative consequences for banking institutions of Ukraine resulting from the specified agreement are substantiated. The risks on claims and possibilities of their transfer are analyzed in the context of banking institutions of Ukraine and individual countries. Prospect for further scientific research is the practical development of the mechanism for identification and ranking of the aggregate of risks arising from the further introduction of requirements of the «Basel-III» standard in the banking activities, in view of the experience of foreign countries.

Ключевые слова: банковский капитал, регулятивный капитал, банковский сектор Украины, Национальный банк Украины, ликвидность, финансовая стабильность, «Базель-III», норматив достаточности (адекватности) регулятивного капитала.

Keywords: bank capital, regulatory capital, banking sector of Ukraine, National Bank of Ukraine, liquidity, financial stability, «Basel-III», standard of adequacy of regulatory capital.

Табл.: 5. Библ.: 17.

Tbl.: 5. Bibl.: 17.

Слободянюк Наталья Александровна – доктор экономических наук, доцент, заведующая кафедрой финансов и банковского дела, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Трамвайная, 16, Кривой Рог, Днепропетровская область, 50005, Украина)

Slobodyanyuk Natalija O. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Finance and Banking, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (16 Tramvaina Str., Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, 50005, Ukraine)

E-mail: slobnata21@gmail.com

E-mail: slobnata21@gmail.com

Янковский Валерий Андреевич – магистрант кафедры финансов и банковского дела, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Трамвайная, 16, Кривой Рог, Днепропетровская область, 50005, Украина)

Yankovskyi Valerii A. – Graduate Student of the Department of Finance and Banking, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (16 Tramvaina Str., Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, 50005, Ukraine)

E-mail: yva0404@gmail.com

E-mail: yva0404@gmail.com

Подальший розвиток вітчизняної національної економіки залежить від індикаторів стабільності банківського сектора. Фінансова стійкість та надійність банківської установи, її розвиток в умовах глобалізації економіки багато в чому залежить від належного обсягу банківського капіталу. Досвід світових фінансових криз показує, що банкам необхідно продовжувати вдосконалювати стратегію з управління капіталом, встановлюючи якісні та кількісні критерії до нього з метою покриття непередбачених втрат. Достатній рівень капіталу відкриває перспективи розвитку для банку, і, навпаки, недостатній його рівень значно дестимулює поточну банківську діяльність та унеможливує досягнення банком фінансової стійкості на довгострокову перспективу. Тому питання достатності рівня банківського капіталу та його регулювання є вкрай актуальним як для світової банківської системи, так і для банків України зокрема.

Вагомий внесок у питання теоретико-методичного апарату банківського капіталу та розробки практичних кроків для його підвищення та запровадження міжнародного досвіду регулювання зробили багато вчених, серед яких С. Науменкова, В. Міщенко, М. Савлук, А. Мороз, Д. Хоружий, В. Стельмах, Т. Косова, Н. Слободянюк, О. Папаїка та інші. Але варто відмітити, що, незважаючи на те, що питанню достатності банківського капіталу присвячено багато наукових праць, воно і досить залишається актуальним для банківського сектора нашої країни та потребує подальшого дослідження.

Метою статті є діагностика сучасного стану капіталізації банківських установ України задля обґрунтування прикладних заходів щодо підвищення рівня достатності банківського капіталу з урахуванням вимог міжнародного законодавства.

Аналіз існуючих дефініцій «банківський капітал» виявив неоднорідність у його трактуванні серед науковців. У табл. 1 наведено різноманітність визначення такої категорії та виокремлено її сутнісну складову за автором.

Виходячи із вищезазначених трактувань, можна стверджувати, що вчені при визначенні банківського капіталу відокремлюють різну його сутнісну складову. Так, перший підхід полягає в тому, що деякі науковці розглядають у складовій банківського капіталу майно і кошти (А. Загородній, Г. Вознюк, М. Алексеєнко та законодавча база України). Другий підхід полягає в тому, що банківський капітал має форму акціонерного і грошового капіталу та має у своїй складовій ціль отримати прибуток під час проведення господарських операцій у певному часовому вимірі (довгостроковій перспективі) (А. Примостка, П. Роуз, В. Стельмах).

Майже за всіма проаналізованими трактуваннями вважається, що банківський капітал складається з власних коштів, але виключенням є трактування В. Стельмаха та В. Альошина, які стверджують, що,

окрім власних коштів, складовою сформованого банківського капіталу є також залучені кошти.

Окремо варто виділити визначення, надані А. Морозом і М. Савлуком, які зазначають, що банківський капітал представлений у вигляді фондів, тобто мають централізований підхід до управління та відокремлюють пряму ціль їх створення, а саме – забезпечення фінансової стійкості та підприємницької діяльності для отримання прибутку.

У роботах авторів зарубіжної наукової школи [8; 9] сутність банківського капіталу зводиться до його загальноприйнятого визначення математичним шляхом як різниці між наявними в банку активами та зобов'язаннями. Зарубіжні науковці розглядають капітал як певне багатство, яке належить особі або організації та складається з певних коштів, має за мету вкладання інвестицій або створення банку чи компанії (Oxford Dictionaries). Інший західний інформаційний ресурс, Investopedia, розглядає капітал банківських установ як певну маржу, яка дає кредиторам можливість покрити свої позови для банку, коли той ліквідує свої активи.

Автори пропонують розуміти під банківським капіталом певний фонд, до якого входять власні, позичені та залучені кошти, якими розпоряджається банк для формування фінансових, матеріальних та інших видів активів для ведення своєї діяльності, забезпечення фінансової стабільності та отримання прибутку в довгостроковому періоді.

Одним із основних показників діяльності банківських установ є регулятивний капітал (Н1). Головним його призначенням є нейтралізація наслідків різних ризиків, які банк бере на себе під час виконання своєї основної діяльності, та забезпечення захисту вкладів клієнтів, а також фінансової стійкості та стабільності самої банківської установи. Регулятивний капітал банків складається з капіталу 1-го рівня (основний капітал) та 2-го рівня (додатковий капітал) [10].

Основний капітал банку включає в себе: статутний капітал і розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсу акцій та додаткових внесків акціонерів у статутний капітал, загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів [10].

Додатковий капітал, може включати: 1) нерозкриті резерви; 2) гібридні (борг/капітал) капітальні інструменти; 3) резерви переоцінки; 4) субординований борг. Додатковий капітал не може бути більше основного капіталу. Регулятивний капітал не може бути меншим за статутний капітал банку [10].

На даний момент часу мінімальний розмір регулятивного капіталу для банків в Україні складає 200 млн грн (для банків, що отримали ліцензію до

Підходи науковців щодо сутності поняття «банківський капітал»

№ з/п	Автор(-и)	Визначення	Сутнісна складова
1	Закон України «Про банки і банківську діяльність»	Банківський капітал – це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань	Кошти, вартість
2	М. Алексєєнко	Банківський капітал – це кошти і виражена у грошовій формі частка майна, що перебуває в розпорядженні банків і використовується ними для здійснення операцій із розміщення коштів та надання послуг з метою одержання прибутку	Кошти, майно, прибуток
3	В. Стельмах, В. Альошин	Банківський капітал – це сукупність різних видів грошових капіталів, засобів, які використовує банк у вигляді банківських ресурсів для забезпечення своєї діяльності, здійснення різноманітних банківських операцій і отримання прибутку. Складається з власного капіталу банку і залучених коштів. Іноді під банківським капіталом розуміють тільки власний капітал	Грошовий капітал, залучені кошти прибуток
4	Л. Примостка	Банківський капітал – це власні кошти акціонерів (власників банку), внесені ними на свій ризик з метою отримання доходів	Кошти акціонерів, доходи
5	А. Мороз, М. Савлук	Банківський капітал – це фонди, які створюються банками для забезпечення фінансової стійкості підприємницької та господарської діяльності, а також прибуток поточного року і минулих років	Фонди, фінансова стійкість, прибуток
6	А. Загородній, Г. Вознюк	Банківський капітал – це сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших операцій	Кошти
7	П. Роуз	Банківський капітал – це капітал, що складається з акціонерного капіталу, який був внесений власниками банку, резервів для покриття можливих збитків та нерозподіленого прибутку	Акціонерний капітал, збитки, прибуток
8	Oxford Dictionaries	Банківський капітал – це перевищення активів банку (компанії) над його зобов'язаннями. Також це багатство у вигляді грошей або інших активів, що належать особі або організації, які доступні для такої цілі, як створення компанії (банку) або вкладання інвестицій	Активи, зобов'язання, багатство, кошти, інвестиції
9	Investopedia	Банківський капітал – це різниця між активами та зобов'язаннями банку, яка представляє собою чисту вартість банку або його вартість для інвесторів. Капітал банку є свого роду маржою, якою кредитори покривають свої позови до банку, коли банк ліквідує свої активи	Активи, зобов'язання, вартість, маржа

Джерело: складено за [1–9].

11 липня 2014 р.), а для нових банківських установ – 500 млн грн (банки, які отримали ліцензію після 11 липня 2014 р.).

Іншим важливим показником, що характеризує фінансову стійкість банківського сектора, є норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), який відображає здатність банку своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми

зобов'язаннями. (нормативне значення – не менше, ніж 10%).

У табл. 2 надано основні показники банківського сектора України за 2015–2018 рр.

Аналіз даних табл. 2 стверджує про існуючу тенденцію щодо зменшення кількості банків, які проводять свою діяльність в Україні. Це означає, що банківський сектор покидають «слабкі» банків-

Основні показники банківського сектора України за 2015–2018 рр., млрд грн

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р. (III кв.)
Кількість банків	117	96	82	81
Загальні активи	1571	1737	1848	1949
Валові кредити суб'єктам господарювання	831	847	870	945
Валові кредити фізичним особам	176	157	171	199
Кошти суб'єктів господарювання	349	413	427	419
Кошти фізичних осіб	402	437	479	510
Норматив Н2	12,3	13,0	16,1	17,2

Джерело: складено за [11].

ські установи, які не в змозі відповідати нормативам Національного банку України (далі – НБУ) та своєчасно і в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями перед клієнтами та кредиторами. З 2015 р. і по III квартал 2018 р. відбувається збільшення загальних активів банку, що свідчить про покращення ситуації, банки починають активізувати надання послуг з обслуговування корпоративних клієнтів і фізичних осіб. Позитивною динамікою є підвищення рівня довіри серед клієнтів до банківської системи, що підтверджується сталою тенденцією до зростання депозитних операцій (у 2015 р. темпи приросту вкладних операцій по юридичних особах випереджують відповідні темпи приросту від депозитних операцій по фізичних особах (+18,33% та +8,71% відповідно), проте вже з 2016 р. щорічно відбувається протилежна ситуація, тобто приріст депозитних операцій по коштах юридичних осіб значно уповільнюється, а по коштах фізичних осіб – прискорюється).

Норматив адекватності регулятивного капіталу відповідає вимогам НБУ і має тенденцію до збільшення (III квартал 2018 р. – 17,2%). Це означає, що банківські установи можуть адекватно реагувати на дію різних ризиків та покривати всі свої зобов'язання.

У табл. 3 надано розміри регулятивного капіталу (Н1) та рівень нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) деяких великих банків, що надають свої послуги на території України за 2015–2017 рр.

Виходячи із даних табл. 3, можна зазначити, що одні із найбільших банків, які проводять свою діяльність на території України, відповідають вимогам щодо розміру регулятивного капіталу. Навіть йде тенденція до його подальшого збільшення. Виключенням лише є «ПУМБ» (відбулося зменшення у 2017 р. на 7,1% порівняно з 2015 р.) і «ПриватБанк» (норматив Н1 щодо розміру капіталу банку був менший у 2016 р. порівняно з 2015 р.). Також банки відповідають оптимальному значенню нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу, окрім «ПриватБанк», у якого норматив Н2 у 2016 р. складав 2,1%, що менше 10%. Це пов'язано з виявленням проблем із фінансовою стійкістю і платоспроможністю, через що банк не зміг відповідати за свої зобов'язання перед клієнтами та кредиторами і НБУ розпочав процедуру націоналізації банку. Після чого ми бачимо, що у 2017 р. норматив Н2 досяг оптималь-

Таблиця 3

Розміри регулятивного капіталу (Н1) та рівень нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) деяких великих банків, що діють на території України за 2015–2017 рр.

Банк	Норматив Н1, тис. грн			Норматив Н2, %			Темп зростання Н1 (%)	Темп зростання Н2 (%)
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. до 2015 р.	2017 р. до 2015 р.
«УкрСиббанк»	2 845 612	5 866 649	6 230 984	13,18	21,37	22,65	119,0	71,9
«ПУМБ»	3 790 521	4 083 249	3 519 387	11,29	12,82	11,76	-7,1	4,2
«ПриватБанк»	27 034	3 136	17 569	13,57	2,1	17,36	-35	27,9
«Ощадбанк»	9 740 471	18 153 376	33 331 871	11,47	10,73	18,77	242,2	63,6

Джерело: складено за [12–15].

ного рівня і становив 17,36%. Варто додати, що «УкрСиббанк» є єдиним з проаналізованих банків, який з 2015 р. і по 2017 р. має тенденцію до збільшення нормативних значень по обох показниках. Так, норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу у 2017 р. становив 22,65% (даний норматив збільшився на 71,9% порівняно з 2015 р.), що навіть більше середнього показника Н2 серед банківського сектора України за 2017 р. (показник Н2 – становив 16,1%). Це свідчить про фінансову стійкість даного банку.

Якщо розглядати міжнародний досвід щодо регулювання капіталу банківських установ, то варто, перш за все, виділити міжнародні стандарти, які були розроблені Базельським комітетом із банківського нагляду у складі комплексного пакета з проведення реформ міжнародної системи банківського регулювання і нагляду. Базельські стандарти були розроблені для підвищення рівня фінансової стійкості банків і захисту прав клієнтів фінансових послуг. Угода «Базель-III» була затверджена у 2010 р. і повинна повністю бути реалізованою у 2019 р.

Головною метою цієї угоди є збільшення якості та прозорості банківського капіталу, запровадження механізму покриття ризиків за рахунок капіталу, а також стимулювання кроків щодо збільшення резервів капіталу банківських установ. Тепер основний капітал банків повинен переважно складатися із нерозподіленого прибутку та простих акцій. «Базель-III» запроваджує нові стандарти відносно капіталу та ліквідності.

Якщо порівнювати «Базель-III» з минулим документом «Базелем-II», то можна виділити такі основні зміни [16, с. 60–61]:

1. Затвердження нових вимог до якості капіталу (ведення нових нормативів до мінімального розміру капіталу 1-го рівня та базового капіталу 1-го рівня та подальше їх збільшення).

2. Підвищення вимог до достатності капіталу (акціонерний капітал зростає з 2 до 4,5%; капітал першого рівня збільшується з 4 до 6%; сукупний капітал залишається на рівні 8%).

3. Велике розширення норм покриття ризиків у формулі достатності капіталу та збільшення вимог щодо позабіржових операцій, а також щодо перерахунку рівня кредитного ризику із урахуванням впливу можливого фінансового стресу.

4. Запровадження коефіцієнта левриджа (відношення капіталу до активів, тобто без зважування).

5. Зміна нормативів коефіцієнтів ліквідності, а саме – коефіцієнта ліквідного покриття та коефіцієнта чистого стабільного фінансування (ліквідних активів тепер повинно вистачити на 30 днів, якщо відбувається вплив коштів).

6. Також посилюється нагляд за корпоративним управлінням, впровадженням стрес-тестів, агрегуванням ризиків, підвищується прозорість за веденням складних фінансових операцій.

7. Запроваджується додатково новий буфер консервації капіталу (повинен покривати втрати у період фінансової й економічної нестабільності, формується тільки за рахунок базового капіталу (2,5%), і контрциклічний буфер капіталу (вводиться на додаток до буфера консервації капіталу та формується за рахунок базового або іншого виду капіталу).

НБУ, також як і багато інших світових центральних банків, поступово вводить деякі елементи цієї угоди. Так, уже були підвищені вимоги до мінімального рівня регулятивного капіталу банку; встановлено строки по формуванню буфера консервації капіталу та контрциклічного буфера капіталу (з 2020 р.); з 2018 р. почався розрахунок коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR). Також НБУ веде роботу з реалізації планів імплементації чотирьох фундаментальних актів для європейського банківського сектора: директиви ЄС 2013/36 та Регламенту ЄС № 575/2013 (пакет CRD/CRR IV), який встановлює правила доступу до діяльності кредитних організацій, визначає інструменти пруденційного нагляду та наглядові повноваження; директиви 2009/110/ЄС (визначає правила здійснення пруденційного нагляду за діяльністю установ, що працюють з електронними грошима); директиви 2002/87/ЄС щодо додаткового нагляду за банківськими групами.

Можна виділити такі позитивні та негативні наслідки на перших етапах запровадження «Базеля-III» для банківських установ України.

1. Позитивні:

- ✦ підвищиться рівень конкурентоспроможності банківського сектора України;
- ✦ гармонізується структура активів банківських установ та їх обсяги;
- ✦ з'являться нові фінансові та банківські послуги;
- ✦ сформується певна загальнодіюча на рівні країни антикризова система по управлінню банківськими установами в момент прояву різних ризиків;
- ✦ збільшиться рівень фінансової стійкості та платоспроможності багатьох банків;
- ✦ зменшиться вплив ризиків на загальну банківську систему країни та інше.

2. Негативні:

- ✦ банки, що не в змозі відповідати новим вимогам щодо достатності регулятивного капіталу та ліквідності, будуть ліквідовані (така тенденція в банківському секторі України вже відбувається, але, з іншого боку, це може бути і позитивним наслідком, оскільки банківська система країни від цього стане більш стабільною та буде в змозі реагувати на вплив багатьох ризиків);
- ✦ на перших етапах буде відбуватися зниження попиту інвесторів до акцій у банківсько-

му секторі, оскільки банки будуть знижувати розмір дивідендів через переформатування капіталу та пристосування його до нових нормативів;

- ✦ у короткостроковій перспективі відбуватиметься зниження обсягу кредитування клієнтів через встановлення нових вимог до капіталу та ліквідності банків.

Для підвищення достатності капіталу банківським установам України варто зробити такі кроки:

- ✦ залучити субординований борг;
- ✦ залучити капітал іноземних інвесторів у банківський сектор;
- ✦ зменшити частку активів, яким притаманний високий ризик;
- ✦ здійснити реформування в корпоративній стратегії, особливо в частині надання банківських послуг для отримання більшого прибутку;
- ✦ збільшувати свій капітал за рахунок додаткових коштів власників банку та проведення емісії;
- ✦ через механізм реструктуризації сприяти об'єднанню слабких банків із провідними банками, що діють на території України (шляхом злиття або поглинання, що дозволить поліпшити репутацію банківського сектора в цілому, збільшить кількість наданих послуг та їх собівартість тощо);
- ✦ продовжувати впровадження всіх аспектів угоди «Базель-III» з урахуванням досвіду інших провідних країн світу.

При реалізації стратегії підвищення рівня достатності банківського капіталу необхідним є також урахування впливу сукупності ризиків ендогенного (внутрішнього) та екзогенного (зовнішнього) характеру. Існує безліч класифікаційних крите-

ріїв, згідно з якими розподіляють ризики на різні види (наприклад, ризики, які піддаються кількісній оцінці (фінансові ризики) та які не піддаються (наприклад, нефінансові; до них ще відносять операційний ризик).

Так, до *зовнішніх ризиків* можна віднести: політичний ризик; соціальний ризик; нормативно-правовий ризик; ризик появи стихійного лиха; ризик конкуренції тощо. До *внутрішніх ризиків* відносимо: ризик розроблення та впровадження нових технологій та послуг; ризик достатності капіталу; інфляційний ризик; інвестиційний ризик; валютний ризик; кредитний ризик; процентний ризик; ризик ліквідності та втрати платоспроможності; ризик репутації; ризик мотивації робітників та інші.

Дослідження вимагає встановити статистичні тенденції щодо ідентифікації існуючих ризиків за претензіями й можливості трансферу таких ризиків у розрізі банківських установ України та окремих країн (табл. 4).

Отже, виходячи із даних табл. 4, можна зазначити, що вимоги майже всіх контрагентів зросли у II кварталі 2018 р. порівняно з IV кварталом 2016 р. Так, вимоги контрагентів Франції у 2018 р. зросли на 26,7% порівняно з 2016 р. Лише вимоги контрагентів Великої Британії зменшились на 65,25 у 2018 р. порівняно з IV кварталом 2016 р. Загальна сума вимог зросла на 9,3% у II кварталі 2018 р. порівняно з IV кварталом 2016 р. Чисті ризикові перекази мають тенденцію до від'ємного значення по усіх контрагентах, окрім Австрії, де показник дорівнює 39 млн дол. США у 2018 р.

Взагалі даний показник визначається як різниця між внутрішніми ризиковими переказами та зовнішніми. Варто додати, що переказ ризиків здійснює перерозподіл ризиків банків з країн-контрагентів в країну, де знаходиться кінцевий боржник. Вони можуть здійснювати передачу зовнішніх ризиків, які

Таблиця 4

Консолідована інформація щодо вимог (претензій) контрагентів та резидентів, які знаходяться в Україні, за 2016–2018 рр., млн дол. США

Іноземні банки (країна походження)	Вимоги (претензії) контрагентів на негайній основі			Чисті ризикові перекази			Темп зростання вимог контрагентів на негайній основі (%)
	2016 р. (IV кв.)	2017 р. (IV кв.)	2018 р. (II кв.)	2016 р. (IV кв.)	2017 р. (IV кв.)	2018 р. (II кв.)	2018 р. до 2016 р.
Австрія	2,572	2,368	2,712	-24	64	39	5,4
Франція	3,180	3,198	4,029	-296	-258	-226	26,7
Швейцарія	186	251	282	-121	-143	-203	51,6
Велика Британія	92	28	32	0	0	0	-65,2
США	820	1,124	1,277	-54	-294	-237	55,7
Усього	10,087	9,844	11,026	-1,248	-1,168	-1,154	9,3

Джерело: складено авторами за [17].

призводять до зменшення ризиків для банківських установ країн-контрагентів, або переводити внутрішні ризикові перекази, які збільшують їх. Але основний ризик не зникає, він лише перерозподіляється між країною-контрагентом і країною, де знаходиться кінцева заборгованість. Виходячи із цього можна стверджувати, що ситуація для банківських установ України не дуже стабільна, оскільки внутрішні ризикові перекази вище за зовнішні.

Загальновідомо, що від виваженої банківської політики щодо формування оптимальної структури кредитно-депозитних операцій залежить синхронність грошових потоків, що, своєю чергою, впливає на показники фінансової стійкості банківської установи.

У табл. 5 представлено дані щодо зобов'язань банківських і фінансових установ України перед контрагентами за 2017–2018 рр.

ки, простежується зростання. У цілому зобов'язання по загальному сектору зросли на 20,7% і становлять 10,215 млн дол. США, а зобов'язання по небанківському сектору, навпаки, впали на 2,9%. Отже, банківським установам України потрібно більше уваги приділити створенню ефективної стратегії щодо фінансової стійкості свого капіталу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, діагностика стану розвитку банківського сектора виявила тенденцію щодо відповідності банківських установ України прийнятим нормативам достатності капіталу, проте водночас відбувається зниження кількості діючих банків. Повна імплементація угоди «Базель-III» дозволить покращити фінансову стабільність та стійкість вітчизняних банків, поверне довіру з боку клієнтів, зменшить

Таблиця 5

Зобов'язання банківських та фінансових установ України перед контрагентами з іноземних країн за 2017–2018 рр., млн дол. США

Іноземні банки (країна походження)	Зобов'язання								Темп зростання зобов'язань за усім сектором (%)	Темп зростання зобов'язань за небанківським сектором (%)
	Увесь сектор				У тому числі небанківський сектор					
	Усі інструменти		З них кредити і депозити		Усі інструменти		З яких кредити і депозити			
	2017 р. (IV кв.)	2018 р. (II кв.)	2017 р. (IV кв.)	2018 р. (II кв.)	2017 р. (IV кв.)	2018 р. (II кв.)	2017 р. (IV кв.)	2018 р. (II кв.)		
Австрія	352	541	347	539	230	258	230	257	53,7	12,2
Франція	519	1,419	519	1,419	101	101	101	101	173,4	–
Швейцарія	1,392	1,628	1,170	1,345	1,241	1,155	1,041	921	17,0	–6,9
Велика Британія	488	1,041	488	1,041	68	53	68	53	113,3	–22,1
США	1,867	1,668	1,867	1,668	106	125	106	125	–10,7	17,9
Усього	8,466	10,215	8,191	9,883	3,877	3,765	3,655	3,520	20,7	–2,9

Джерело: складено за [17].

Виходячи із даних табл. 5, можна стверджувати, що зобов'язання за загальним сектором збільшилися майже по усіх країнах-контрагентах, окрім США (темп зростання зменшився на 10,7% у 2018 р. порівняно з аналізованим періодом 2017 р.). Частка кредитів і депозитів у портфелі всіх інструментів по трансфертних операціях також збільшилась по усіх країнах-контрагентах, котрі потрапили до вибірки аналізу. Зобов'язання по небанківському сектору, навпаки, зменшилися у II кварталі 2018 р. порівняно з IV кварталом 2017 р. майже по усіх країнах-контрагентах (показник по Швейцарії впав на 6,9%, а по Великій Британії – на 22,1%), окрім США, де, навпа-

вплив ризиків на їх діяльність та відкриє перспективи для розвитку вітчизняного банківського сектора та економіки країни в цілому. Перспективою подальших наукових досліджень є практична розробка механізму ідентифікації та ранжування сукупності ризиків, які виникають при подальшому впровадженні в банківську діяльність вимог стандарту «Базель-III» з урахуванням досвіду зарубіжних країн. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>

2. **Алексєнко М. Д.** Капітал банку: питання теорії і практики : монографія. Київ : КНЕУ, 2002. 276 с.
3. Енциклопедія банківської справи України / за ред. В. С. Стельмаха та ін. Київ : Молодь, 2001. 680 с.
4. **Примостка Л. О.** Фінансовий менеджмент у банку : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2004. 468 с.
5. **Мороз А. М.** Банківські операції : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 476 с.
6. **Загородній А. Г., Сліпушко О. М., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С.** Словник банківських термінів. Банківська справа : Термінологічний словник. Київ : Вид-во «Аконіт», 2000. 605 с.
7. **Роуз П. С.** Банковский менеджмент. М. : Дело Лтд, 1995. 768 с.
8. Official site of the Oxford Dictionaries. URL: <https://en.oxforddictionaries.com>
9. Official site of the Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com>
10. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>
11. Звіт НБУ «Огляд банківського сектора» (жовтень 2018 року). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=80799454>
12. Офіційний сайт ПАТ «УКРСИББАНК». URL: <https://my.ukrsibbank.com/ua/personal/>
13. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК». URL: <https://privatbank.ua/ru>
14. Офіційний сайт ПАТ «ПУМБ». URL: <https://pumb.ua/ru>
15. Офіційний сайт ПАТ «ОЩАДБАНК». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua/>
16. **Хоружий Д.** Сучасні тенденції впровадження положень Базеля III. *Вісник Національного банку України*. 2015. № 4. С. 60–65.
17. Official site of the BIS. URL: <https://www.bis.org>

REFERENCES

- Aleksieienko, M. D. *Kapital banku: pytannia teorii i praktyky* [Bank's capital: issues of theory and practice]. Kyiv: KNEU, 2002.
- Entsyklopediia bankivskoi spravy Ukrainy* [Encyclopedia of banking in Ukraine]. Kyiv: Molod, 2001.
- Khoruzhyi, D. "Suchasni tendentsii vprovadzhennia polozhen Bazelia III" [Contemporary trends in the implementation of Basel III]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 4 (2015): 60-65.
- [Legal Act of Ukraine] (2000). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>
- Moroz, A. M. *Bankivski operatsii* [Bank operations]. Kyiv: KNEU, 2002.
- "Ofitsiynyi sait PAT «OSHchADBANK»" [Official site of PJSC "Oshchadbank"]. <https://www.oschadbank.ua/ua/>
- Official site of the BIS. <https://www.bis.org>
- Official site of the Investopedia. <https://www.investopedia.com>
- Official site of the Oxford Dictionaries. <https://en.oxforddictionaries.com>
- Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy. <https://bank.gov.ua/control/uk/index>
- Ofitsiynyi sait PAT «ПУМБ». <https://pumb.ua/ru>
- Ofitsiynyi sait PAT «УКРСИББАНК». <https://my.ukrsibbank.com/ua/personal/>